

Aleuterne

Sted- og Folkenavne.

Af S. Rink.

Indledning.

Det er bekendt, at Spørgsmaalet om Eskimoernes Herkomst og oprindelige Hjemsteder endnu langt fra er udebatteret, men at de divergerende Meninger tvertimod endnu altid er under Behandling saavel i Studerekammeret som ved de internationale Amerikanist-Kongresser. Jo mere jeg selv har fordybet mig i Genstanden gennem vedholdende Undersøgelser af det ældre Arbejds materiale, saasom Rejsebeskrivelserne med de dem vedlagte etnografiske Notitser samt særlig de mange interessante Ordlistor — jo mere kommer jeg til den Overbevisning, at det er Etymologien, der paa Sagens nuværende Standpunkt maa kunne poussere denne — som f. Eks. ved en videst mulig Undersøgelse af vigtige Sted- og Folkenavne.

De solideste Efterretninger om de sydlige Eskimoers eller Aleuternes Sæder, Skikke og Sprog, daterer sig hovedsagelig fra Slutningen af syttenhundrede-Aarene og videre fremover, og skriver sig henholdsvis fra den russiske Guvernør Schelechow eller Selikoff,¹⁾ som omstændeligt har beskrevet Kadjak-Aleuterne²⁾; og fra den udmærkede Missionær — (senere Biskop Weniaminow), der levede mere end 10 Aar blandt Unalaska-Aleuterne, om hvilke han har leveret omfattende Skildringer. At disse Mænd begge var Russere har dog desværre gjort deres værdifulde Arbejder utilgængelige for Ikke-Russere; medens de Udsigter, som aabnes den interesserede Forsker gennem de faa Uddrag af Værkerne, som findes i Oversættelse hos senere Forfattere, kun gør Savnet af en komplet ditto desto føleligere. De værdifuldeste Uddrag og Bearbejdelser her skyldes Professorerne W. Scott og Erman (se henholdsvis Archiv für Wissenschaftliche Kunde von Russland og Zeitschrift für Ethnologie 1872 — 73.

¹⁾ Pustescherstvie. G. Schelechova w'chwuch t'astjach.
²⁾ Zapiski ob astrowach Unalaskinskago Otdjela-s Opyt aleutsko.

Forinden jeg gaar til den specielle Omtale af Overskriftsprogrammet eller selve Navneordet Aleut, vil jeg kortelig genkalde i Erindringen, hvad jeg ialfald selv har anset som utvivlsomme Hovedudvandring fra Asien til Amerika af Fortidens „Vordende Eskimoer“¹⁾ eller Den „Blevne Eskimos“ asiatiske Forfædre.

Fra disse Udvandring vil maaske dog nærmest være at fraregne den, som, i modsat Tilfælde, vilde være at nævne som den Onkilonske²⁾ hvilke jeg — (dog ikke jeg helt alene) mener engang at maatte være bleven foretaget direkte ud fra Sibiriens Kap Schelagskoje³⁾ af disse Egenes Eskimoer med flere andre Folkstammer, som sluttede sig til dem, og i saa Fald mod Nordøst udover det „Nordlige-Ishav“ og endende i de Højarktiske Egne. Saaledes mener de faa af os, som har haft Kig paa dette Spørgsmaal; samt ogsaa, at denne Udvandring maa være gaaet for sig under mindst mulig Berøring med Amerika, uden dog at turde udelukke en Strejning, f. Eks. af det nordvestligste Hjørne af Alaska, eller en gradvis Blanding med Baffinlandenes amerikanske Eskimoer.

Af de andre, men direkte mod Amerika stilende asiatiske Udvandring, mener jeg at turde kalde den første og nordligste „Tchuitisk“, og de to andre sydligere for „Inuitiske“ og „Aleutiske“.

„Tchuitisk“ har jeg sagt, fordi Tchuit — (et Navn som endnu er at træffe paa visse Specialkort til Beretninger over N.O. Sibirien) — synes mig at maatte have været en almindelig Fællesbetegnelse for de gamle N.O.-sibiriske Kystfolk, eller de „Vordende“ Eskimoer, og som maaske efterhaanden kan have optaget Begrebet

¹⁾ „Vordende“ har jeg brugt at kalde de efter min Mening ældste asiatiske Eskimofædre, fordi det først var i Amerika, at Navnet Eskimo opstod.

²⁾ Onkilon vil efter min Mening have været et Ankilun, og af Betydning „Kystfolk“, (maaske endog specielt i Betydning af „Ishavets Kystfolk“. (Herom se selve min Afhandling om Onkilon.)

³⁾ Udfartstedets Opgivelse staar jeg selv alene til Ansvar for; men mener, at turde anse mig kompetent til at anse den som rigtig. Den asiatiske Eskimos Kap Erri rammer bevisligt vort Kap Schelagskoje.

„Emigrant“ eller Udvandrer i sig. Men ved Siden heraf tager det sig igen ud, som om „Tchuŭt“ desuden ogsaa nok maatte kunne have været gældende et eller andet specielt af de mange „Tchu“- eller Havkystfolk, hvorpaa særlig Nord- og Nordost-Sibirien var saa rigt; (se Tchuwanzer, Tchukotcher, Tchuraker m. fl. Men jeg mener dog, at dette spiller den underordnede Rolle af Sagen. Dens Navneords og Forstavelser Betydning skal have været den af „Vand“, — hvad der jo giver en meget passende Løsning, da Eskimoerne som Kystfolk er „Folk ved Vandet“, og i deres Egenskab af „Udvandrere“: Folk af eller fra Vandet; saaledes var da ogsaa den „Vordende Eskimo“ i Sibirien. Denne Yurŭt¹⁾-Tchuŭt Udvandring maa tydeligvis være emigreret over Beringsstrædet; tilforladeligt er det ialfald, at den er havnet i Alaska²⁾, og hvor vi endnu tildags baade vil finde Benævnelserne Juŭt og Tchuŭt — saavel i disse deres ligefremme Grundformer — som i forskellige Derivata efter disse, og dette saavel efter deres her opgivne Pluralis som efter deres Singularisformer: De sidste og hidtil her unævnedes vil have været Juk eller Juak og Tchuk eller Tchuak. Den alaskiske Kuskoquim har jeg saaledes seet — eller jeg vil her bruge Udtrykket „opdaget“ at kalde sig Tchuak; Kusko-Tchuak.

Disse er som sagt fuldstændige Eskimoformer.

Jeg vover at sige, at man i Grunden kan anføre Juŭt-Tchuŭt Spørgsmaalet — inkl. selve Udvandringen — som et, Etnografien i Almindelighed ubekendt Moment; o: som et i Henseende til den indre Sammenhæng mellem dets etymologiske, etnografiske og historiske Sides indbyrdes Forhold, ubekendt.

Udvandring Nr. II. kalder jeg altsaa, som sagt, „Inuŭtisk“ efter det altid og overalt meget mere populære Racenavn Inuŭt for Eskimoerne end Juŭt. Jeg kan ikke undlade at anse denne Udvandring som foregaaet paa langt sydligere Bredegrader end den Thutiske, og som hovedsagelig at have bestaaet af Mongoler og Korræker af de Søndre omkring Oliutorsk og Karaga, hvilke Etnografien plejer at fremhæve som en Del forskellige fra de nordre omkring Kolyma og Aniuŭ ved „Ishavet“, eller med andre Ord fra de Kor-

ræker som Wrangel omgikkes, og hvis Forfædre troligt nok ogsaa delvis have gjort Parti med de Nordre Thut-udvandring.

I min Særafhandling om Racenavnene „Juŭt og Inuŭt“ har jeg forklaret, hvorledes jeg kom til at begrunde Inuŭt-Navnet som særligt gældende Mongolen i Eskimoen samt den Korræk, der maatte forstaaes som havende staaet samme baade geografisk og etnografisk nærmest; — og ligeledes hvor indgribende betydningsfuldt jeg just ansaa denne Opdagelse at være, og jeg skal derfor ikke gentage dette hersteds, men kun nævne, at den i sin Almindelighed drager et næsten fast Skel mellem i det mindste to Hovedudvandring over Vandene mellem Asien og Amerika, hvad der igen gradvis og ad forskellige nye Veje vil tjene som Retledning for en sikrere Forestilling om Eskimoens utvivlsomt oprindelig asiatiske Herkomst; og en heraf følgende gradvis forbedret Ordning af Folkevandringerne til Amerika.

Angaaende hvad jeg har ment at turde kalde den Inuŭtiske Udvandring findes der desværre kun lidt, eller strengt taget vel slet intet bestemt udtalt Ord at hæfte sig ved i Henseende til noget Udfarts- eller Afgangssted paa Asiens Kyst, saaledes som det dog efter min Mening kan siges at findes „sporligt“ baade for den Tchuŭtiske og den Aleutiske. Men just derfor vil jeg ikke forbigaa Nævnelser af det eneste vejledende Streif — forresten et i og for sig selv noksaa interessant — som jeg herom er stødt paa, og som, ret beset — dog intet mindre end peger hen imod, at Inuŭtiske Udvandringer — en eller vel i saa Fald flere — maa kunne være foretagne via Oceanet til „Aleuterne“, og man kan videre sige via Aleuterne til Amerika. Det hedder nemlig hos Professor W. Scott (efter Weniaminow), som levede mange Aar paa Aleuterne, at Udtrykket for Havet og dets Dønninger, der fra først af ikke skulde have heddet aliak, som paa Erobringeres Tid var det gældende og endnu bestod paa Weniaminows egen Tid; men at det engang før havde heddet inyudach; og dette siger noksagt med tydelige Ord, at der ialfald engang ogsaa her har været Inyurŭt (det samme som Inuŭt) paa Øerne. Og man tør maaske herfra da uden videre slutte, at alle „Inuŭtiske“ Udvandringer (som Modsætning til de Tchuŭtiske, der nærmest kun benyttede Beringsvandene), maa have taget Vejen over Aleutkæden.

Disse Inuŭt-Indvandring via Økæden vedkommer imidlertid ikke den egentlige Aleutiske eller oprindeligt „Aliutiske“, hvorom jeg just nu har foresat mig at give et Par Meddelelser i Henseende til visse Mo-

¹⁾ Juŭt er et fra Tchuŭt adskilt selvstændigt Ord; men som ikke desto mindre paa Grund af sin særskilte Betydning af „Mennesker“ bliver logisk berettiget ved Siden af Thut for et og samme Folk. (Herom se min Afhandling: De to eskimoiske Racenavne Juŭt og Inuŭt.)

²⁾ Alaska har tidligere o: oprindeligt heddet Alaksa — hvilken Form og Bogstavstilling ogsaa er den eneste rette „eskimoiske“.

menter i Spørgsmaalet, som ikke synes mig at have været paaagtede i tidligere Beretninger.

Den specielt Aleutiske Udvandring eller den 3die i mit Opsæt synes mig i Henseende til Paalidelighed at være den betydningsfuldeste af de 3 her anførte, nemlig fordi man her har selve den asiatiske Udvandrer-slægts egne Ord for, at Udvandringer mellem Asien og Amerika faktisk engang har fundet Sted via Oceanet.

Om man havde et mere direkte Kendskab til de russiske Rejseforfatteres Skrifter og blandt disse jo særligt til Weniaminows end Tilfældet er — tvivler jeg ikke om, at man jo vilde kunne drage absolut rigtige Slutninger. (Studér selv hvem som magter det — Weniaminows „Zapiski ob astrovach“.)

Den aleutiske Udvandring

og

Folkenavnet Aleut.

„Aleut“ er et fuldt Eskimo-Ord, som blandt denne Races Folk fra Begyndelsen af ses at have heddet Aliat op til den Tid, da Civilisationen fik Tag i det, og omgjorde det til Aleut¹⁾; og nu allersidst, i vor modernere Tid, endog til „Alövt“ —, uden at denne grove Fejltagelse dog hidtil har syntes at skulle vinde Hævd over vort — om end ikke aldeles korrekte — saa dog ganske passable Aleut; — passable siger jeg — fordi Endelsen „ut“ paa samme Maade som de to andre eskimorske Pluralis-Endestavelser „at“ og „it“ som bekendt ogsaa kan repræsentere den Folkebetegnelsesendelse ved Slutningen af Folkenavne, som enten gaaer ud paa Betydningen: „Mennesker“ — „Stammer“ — eller „Folk“, (se her de tre Eksempler): Tchuut, Inuut og Ankilut, hvilke alle tre medfører Betydningen af „Kystfolk“, eller mere ordret af „Folk ved Vandet eller Havet“ — alt eftersom Udtrykkene for samme (for Havet) i de her forskellige tre Racer, Stammer eller Dialekter findes at være „Tchu“, „inu“ eller „ank“.

Nok hermed, at saavel Aliat og Aleut er fulde eskimoiske Ordformer, der maaske ogsaa naarsomhelst

¹⁾ Aleut indeholder ingen Diftong, men er et Tre-stavelsesord, hvad ogsaa alle Fremmedforfattere i deres Stave-maade af det, uvilkaarligt vise at erkende; — se Franskmand og Engelskmænd, der henholdsvis giver Ordet som A-le-out og A-le-oot. Alövt er som sagt en ganske fejl og uberettiget Opfattelse, som ikke bør opmuntres f. Eks. ikke gennem Skolebøger.

skiftevis kunne have været i Brug blandt de Indfødte — hvad enten som dialektiske Afvigelser, eller hvad andet!

Jeg traf Formen paa „at“ hos de ældre og ældste Rejseforfattere fra de russiske Erobringers Tid, og forstod straks, at jeg hermed var kommen i Besiddelse af den rette Nøgle til Løsningen af „Aleut“-navnet. Hertil kom saa desuden den bestyrkende Omstændighed, at „aliat“ i Enkeltalsformen aliak ogsaa betød Vandet og Havet med dets Dønninger og Bølger — det selvsamme altsaa som „Tchu“ for Tchuut og Inu for Inuut. —

Man ser af og til anført hos Forfattere over „Aleuterne“ — at disse strengt taget ikke sværmer for at blive kaldt „Eskimoer“ — et Moment, der forresten ogsaa noget stemmer med en vis Opfattelse hos mig selv: den nemlig at dette — af visse Alaska-Indianere tildelte Øgenavn for Fremmed-Indvandringen fra Asien, altid synes mig oprindeligt kun at have være mentet paa visse af Tchuut-Udvandringens Folk, og af disse maaske f. Eks. særligst paa Samojeden, Ostjak'en og vel paa endnu enkelte andre bestemte mere udprægede „Raaspiserfolk“ — hvilket jo nemlig er Betydningen af Indianerordet „Eskimo“. Men nu var jo Aliat eller „Aleuterne“ den langt sydligere asiatiske Indvandrer-race i Amerika; og som, ihvorvel fra Begyndelsen af ikke absolut ubeslægtet med Folk af Tchuut-Racens Sammensætning — logisk nok, dog ikke behøvede at tage imod, eller at indordne sig Indianer-Tilnavnet „Eskimo“, hvilket overalt, mere eller mindre, opfattes som et Skældsord.

Hvorom alting er, forbeholder vi imidlertid dog Civilisationen Ret til Bibeholdelse af Udtrykket „Eskimo“ ogsaa for Aleuten, ialtfald der hvor det convenerer Sjetbehandling — samt ogsaa af forskellige andre Grunde, som man efterhaanden vistnok vil erkende som ikke utidige.

Som muligt Ophav til Aleutnavnet henviser den tidligere russiske Missionær paa „Aleuterne“, Biskop Weniaminow, til det aleutiske Forundringsudraab „aliuäya“, hvilket han sandt nok lidt vel frit oversætter ved et „Was ist doch das?“, idet han gaar ud fra, at hans Forgængere — selve de russiske Erobrere af Økæden, der jo selvfølgelig endnu ingenting forstod af de Indfødtes Sprog, let maatte kunne være bleven hængende ved Udraabet som Betegnelse for disse Indfødte, hvem bemeldte Ord saa evindeligt hang paa Læberne paa Grund af alt det meget Ny og forbausende beundringsværdige, der efter Evropeernes Ankomst idelig præsenterede sig for dem.

Den berømte tyske Professor Erman forkaster

denne Etymologie, begrundende sin Indsigelse blandt andet i et Par, efter hans Mening sproglige Modsigelser hos Weniaminow, af hvilke jeg dog blot skal anføre et Eksempel her, da de fleste af dem ellers er for specielle til at passe ind i den Almenbeskrivelse, som her ialtfald er tilsigtet. Professor Erman opholder sig altsaa blandt andet særligt ved, at der i Ordet „Aleut“ er forsømt medtaget det i Interjektionen „aliuāya“ tilstedeværende akcentuerede Bogstav *a* (ā), hvilket Weniaminow i sin aleutiske Grammatik selv skulde have betegnet som „langt“ (dedehnt¹); — dette saameget mere — urger Professor — som samme „ā“ lades optræde i et andet, af „aliuāyah“ afledet Ord: „aliuākatch“, hvilket var et Udtryk, hvorved Russerne eller de nye Kolonisateurer af Øerne skulde have plejet at hædre dem af de Indfødte i deres Tjeneste, paa hvem de satte særlig stor Pris. Summen af Professorens Kritik bliver her da blot en Fordring til, at et fra „aliuāya“ afledet Navn ikke maatte kunne lyde Aliut men Aliuāyut; og heri vil man vel gjerne kunne give ham Ret; men — hvor ofte brydes der ikke med en Sprogregel og laves en Sprogbrug i Stedet for! — — —

Man ved nu her, at Sprogbrug blandt andet har vænnet os til at anvende Udtrykket eller Ordformen „Aleuterne“ baade stednavnligt for Økæden og folkenavnligt for dennes Beboere. Hvad der derimod jo er langt mindre paa det rene er, som bekendt, den absolut rette Sammenhæng mellem de forskellige Nationaliteter paa Økæden. Man hører de mange forskellige Ønavne og Stammenavne, men forstaar derfor gennemgaaende dog ikke hvortil deres Betydning maa kunne sigte i Henseende til Indvandningsforholdet, og der findes altsaa her ligesom paa saa mange andre Punkter af det eskimoiske Herkomst — og Vandringsspørgsmaal, ogsaa delte eller ulige Meninger her, — ihvorvel jeg maa tilstaa, at disse i det hele taget er uden Verve; — faa er de som har grundigt interesseret sig for Spørgsmaalet, en Omstændighed, der vistnok i de fleste Tilfælde vil være at undskylde med Forfatteres gennemgaaende Mangel paa Eskimoisk Sprogkundskab.

Det stunder dog tydeligt nok nu henimod en Oplosning af denne Tingenes Stilstand, og Eskimoens Historie vil utvivlsomt nok snart engang blive lagt aaben!

De Tvivl, jeg her skulde have anført i det aleutiske Spørgsmaal, drejede sig i første Række om, hvorvidt Aleuterne maa anses som Øst fra kommende Nedvandrere paa Økæden, fra Amerikas Indre, eller om hvorvidt de maatte kunne have været Indvandrere vestfra,

fra Søsiden? Dette sidste anser dog de faa Rejse-Forfattere og Etnografer, som har skænket Spørgsmaalet størst Opmærksomhed, for det mindst rimelige, da Søsiden, her, intet mindre har haft at sige end selve en Rejse over det „Store Ocean“, og dette i saa ufuldkomne Befordringsmidler som dem man for Eskimoens Vedkommende jo aldrig har kendt som andet end det skindbetrukne Pindeværk, som vi nu kalde „Konebaade“ og Kajaker, — de for Nutidens Eskimoliv forresten jo saa sindrige Befordringsmidler — nu hvor man nemlig ikke længere krysser de store Verdenshave, men kun færdes i sine hjemlige — kendte Farvande — — —

Jeg selv mener imidlertid ikke destomindre dog at have fundet bestemte Aarsager eller Beviser nok for ikke at betvivle Aleuternes Indkomst til den Amerikanske Økæde fra Søsiden af; og af hvilke Aarsager den mest aabenbare og ligefremme synes mig at maatte blive den Udtalelse, som i denne Retning blev givet selve Biskop Weniaminow af hans egne mere specielle Sognebørn, Unalaska Aleuterne. Herom hedder det nemlig hos samme deres højtskattede Lærer og Apostel: „Sie erzählen, dass sie vom Westen her — aus einem grossen Lande Aliatchatchak oder Tanamanguna¹) gekommen seien, wovon sie sich allmählich über Unimak und Unalaska aus gebreitet „hatten“.

Mærk nu allerede her i det asiatiske Stednavn, Aliach,atch,aks Forstavelse, selve Folkenavnet Aliat, hvilket som sagt kun er en Dannelse af visse Eskimostammers Udtryk for det „Vaade Element“; en Ordliste hos Sarytcheff af Billingsekspeditionen giver Ordet specielt for „Bølgerne“, og selve den lille Ordliste specielt for Namollostammens,²) hvilket imidlertid ingenting siger, idet han paa samme Tid kalder de samme for Stand-³) Tchuktchen, hvilket slet ingenting er, da der her afgjort kun skal være Tale om Eskimoer og ikke om Tchuktcher. (Det er de ældre Rejseforfatters idelige Fejl at nævne Eskimoen som Tchuktch.) For-

¹) Tana er et meget almindeligt Udtryk for alt Land blandt de sibiriske Stammer, som spiller ind i Eskimospørgsmaalene; og i „anguna“ genkendes det grønlandsk-eskimoiske Udtryk angivok for „stor“ ganske tydeligt.

²) Namollo tør sikkert antages at have i selve de Indfødtes Mund heddet Nam-ala eller „alao“, og Folket selv at have været Eskimoer af tungusisk Stammeblandning; medens jeg dog ved Navneformen her, givet af Karak- eller Koræk'erne.

³) Hvor vi ikke har de Russiske Forfattere i Russisk Sprog — finder vi dem gjerne paa tysk. Saaledes gjerne Sarytchew. Forstavelsen i hans „Stand-Tchuktchen“ svarer til vort Udtryk „fastboende“ som Modsætning til „nomadiserende“ eller omtrekkende Folk, hvilket selve Russerne ofte giver i deres eget Sprog som „sidatchi“.

øvrigt maa Sarytcheff gennemgaaende anses som en af de „udmærkede“ blandt Rejseforfattere. Benævnelse efter Havet eller Vandet ser vi altsaa ogsaa her igen Aliathavnet at have været saagodt som uden Undtagelse, for alle Eskimoer fjært og nær — hvor man kun ikke mødes af det hos alle Stammer selv foretrukne „Menneske“-Navn. —

Det forholder sig med Aliat, ligesom det har forekommet mig at forholde sig baade med Tchuit og Inuit — at det ved Siden af at have været Race- eller Samlingsnavn for hvilkensomhelst Udvandrere over aliathavet eller Oceanet, ogsaa dog vil kunne have været Race- eller Samlingsnavn for en eller anden bestemt Stamme eller Folkegruppe, af de Udvandrende.

Ligesom det har ligget nærmest at tænke mig den nordlige Juit-Tchuit som specielt repræsenterende Jukaghiren, — og Inuit eller Inuit Mongolen — saaledes har den Tanke ikke kunnet undgaa at fæste Rod hos mig, at Stednavnet Aliatchak, som nævnedes i den Weniaminowske Anmærkning, er det samme Navneord, som (i russisk Korruption) senere er bleven Oliutorsk, og at Udvandrerfolket Aliat (være Aleut), da særligt maa kunne have indbefattet eller udgjort denne Egns mere specielle Indfødt. Reduplicationen af Aliatchak til Aliatchatchak saaledes som den Weniaminowske Anmærkning har det — bestyrker kun saa meget mere ens Forestilling om Stedets yderst mulige Beliggenhed ved Søkysten, og vel endog paa Holme og Skær i selve Søen langs disse Kyster, en Levevis, som forøvrigt bevisligt findes omtalt netop for den herværende Kyststrækning — endog i hel anden Forbindelse end herværende (se f. Eks. Steller). At saadanne Lokaliteter har egnet sig udmærket som Afgangs- eller Udfartssteder for Emigrationerne er jo tydeligt, og meget som her ikke vil kunne faa Omtale — taler for, at den Aliatske kan være startet just herud fra. „Aliat“ har i sin mere abstrakte Betydning af „Udvandrere“ vistnok da nærmest indbefattet Kamtschadalske Folk og Karaginzer — hvilke maa være de Folk, som repræsenterer den søndre Karák eller Koræk. —

At nu disse mod Havets Grumhed hærdede Kystfolk, Aliat, engang har kunnet faa Lyst til at æventyre sig fremover det Hav eller de Bølger, som de saa længe umiddelbart havde maattet pløje — ligger jo ikke udenfor al Rimelighed. De kendte ikke Afstandene — anede ikke Vej længden mellem de vedkommede Verdensdele, og kan da, fra et vist Tidspunkt under deres Overfarter ligesaa gerne være vedblevne at fortsætte fremover som at gøre Venderejse igen paa det usikre;

thi, muligt dog — at de nu maatte kunne være ligesaa nær eller nærmere til det ny Land i Øst som tilbage til det nu forladte fjærne i Vesten. — Og saa naaede Aliat da ogsaa omsider over — omsider over til den amerikanske Ørække; og Aleutnavnets Oprindelse synes mig ret tydeligt godtgjort gennem dette Resultat. —

Det næste Tvivlspørgsmaal er meget ligt det første, men gælder dog mindre Indvandrerens Nationalitet som den Omstændighed, hvorvidt asiatiske Overvandring via „Oceanet“ overhovedet maa kunne have ladet sig gøre for nogetsomhelst Folk i Naturtilstanden? — Men dette Spørgsmaals Besvarelse synes mig kun at stille sig ganske som det foregaaende; nemlig saaledes, at de faktiske Beviser for at Værket er bleven udført synes mig for veltalende til, at man egentlig længer skulde behøve at arbejde med Tvivlene, og en simpel Tilbagevisning til Weniaminows Note: „Sie erzählen“ — — turde jo her anses som tilstrækkelig i Henseende til Hovedpointen: at Rejser i Sandhed er bleven udførte mellem Tanam-anguna i Vest og Aleut-Øerne i Øst. —

Imidlertid har Detailler ogsaa deres Betydning, og det er mig her om at gøre, at lade Andre se med for at lade dem dømme med!

Og nu vil jeg i Henseende til de her omhandlede Rejser straks tilstaa, at man f. Eks. gennem Amerikanerens Dr. William H. Dalls Detailbehandling af Spørgsmaalet, der stærkt gaar imod Tanken om Udførlighed — nok kan fristes til at give ham ialfald sit foreløbige Medhold.

„Det er ingen Sag — siger nemlig han — at tænke sig denne Overfart efter et flygtigt Blik paa Landkortet, med dettes mindst mulige Maal af Afstandsforholdene; men — tilløjer han — lad os engang tage Virkeligheden (facts) for os og klargøre os, hvad det her gælder: „Først er det 138 miles bare mellem Kamtschatka og Kommandorski eller Beringssøen, og saa herfra igen 253 til Attu eller det allerførste Skær af Aleutøerne, som man støder paa — og dette henover et af de dybeste, oprørte og altid taageopfyldte Svælg i noget Verdenshav, — og saa skulde Folk uden Kompas og med hine Tidrs Udstyr etc. etc. (Man vil vide hvad der her følger efter). — Man føler jo noksagt Ræsonnementets Berettigelse; men — jeg gentager det — man kender jo som sagt nu ogsaa Unalaska-Aleuternes Meddelelse til Weniaminow, se Anm. „Sie erzählen“.

Desuden er Tiden for Udvandringerne os ganske ubekendte, ligesom vi maaske heller ikke tør gøre os nogen absolut Forestilling om de vedkommende Tidrs

Udstyr, der maaske dog kan have været bedre, end man straks tænker sig.

Heller ikke ved man, hvor dyrt disse Overfarter kan have været betalte — hvor mange af Udvaldte, der overhovedet er naaet frem, i Modsætning til hvor mange der f. Eks. er bleven liggende paa Havets Bund. — Der findes saaledes blandt de mere eller mindre eskimoagtige Indianere — og lad mig kun ogsaa sige indianiserede Eskimoer ikke faa Sagn om Folk, som rejste over „Store Vande“ til fremmede Kyster, men hvor Hovedmassen omkom undervejs, medens der dog ved Siden af altid forblev saamange i Live, at der kunde rejses en ny Slægt paa den ny Kyst — se som Eksempel Vancouver Sagnet hos Sproats. Dette og flere andre lignende. Maaske vil ogsaa dette her kunne overføres paa aleutiske og unalaskiske Udvandring til „Aleuterne“. — Men paa saadan Detaile-Oplysninger skorter det desværre i Uddraget: Sie erzählen —

Jeg nævnede nys Dr. Dall, og jeg skal med det samme ligesaa gjerne anføre endnu et meget interessant Citat vedkommende Aleutsagen, for hvis Redning fra Glemsel man atter skylder ham Takken, idet han har haft den Skønsomhed at optage samme i sit Værk „Prehistoric Man“.

Min Hensigt med denne Anførsel gælder foruden at fremkalde det som Bevis for Aleuts og Aliats fuldkomne Identitet — ogsaa at lade se andre etymologiske Vink.

Dall skriver først:

— at han i et Bind betitlet „Memoirs et Observations-Geographiques — Samuel Engel — Lausanne 1765“ — har fundet et Par Bemærkninger, hvori han finder vejledende Vink for Løsningen af det meget omdisputerede Ord Aleut, medens der i selve Engels Anmærkning omtales, at russiske Pelshandlere havde opdaget beboede Øer paa 64° N. B., hvilke de havde nævnet som Aleyut. Videre havde Engel i sin Note henvist til Geografen Müllers Omtale af, at der paa Diomedes Øerne i Beringstrædet engang skulde have levet et Folk, hvem „Tchukcherne“ havde kaldt Achyung-Aliat; at nu dette betyder de „varmere eller sydligere Landes Aleuter“, og sigter til Kadjakkerne, er hvad jeg selv har udfundet og andetsteds givet Forklaring over, medens det derimod var mig meget interessant af Anmærkningen at erfare, at der ogsaa gaves et andet Særnavn, lydende Kitchin-Aliat for de nordre Aleuter, hvorved der formodentlig særligst har været sigtet til Halvøen Aliaskas Indfødte. Der bemærkes slutteligt: at „Tchukcherne“ som sagt havde anset Navneformerne „Aliat“ og „Aleyut“ som ensbetydende og som gældende et

og samme Folk; — og se — dette blev just det for mig specielle og reelle Udbytte af den Dallske, eller om man vil af Schweitzers Engels Note. —

At nu Navneformen „Aleut“ fremfor „Aliat“ maa have været den omtrent eneherkende paa Weniaminows — altsaa efter eller omtrent paa Erobringernes Tid af Aleutøerne, maa man synes at turde slutte sig til derfra, at han, Biskoppen selv — hvem man ellers hovedsagelig har at takke for al Oplysning og Kundskab om Aleuterne, som sagt kun har Navnet derivet, ud fra dets aliu og aldrig fra dets alia Form; han ses jo nemlig kun som nødtvungen Udvej at have foreslaaet det som etymologisk udsprungen fra et af Aleuterne rigtignok paafaldende meget benyttet Udraab „aliuāya“, hvilket han oversætter ved det for uindviiede Læsere som sagt noget vildledende: „Was ist doch das“; hvilket man af og til ser at være bleven opfattet af visse Forfattere som et definitivt Spørgsmaal, fremfor hvad Meningen nemlig skal være — som en Interjektion: „Hvor mærkeligt — herligt skönt — kunstigt“, eller hvad ellers Situationen har kunnet kræve.

Novel — mærkeligt maa man imidlertid nok turde kalde det, at den saavel af Engel, Müller, og endnu forskellige andre Forfattere allerede anførte Originalform Aliat — ikke ogsaa skulde have været Weniaminow, som levede hele 10 Aar blandt selve disse Folk — bekendt som Aleut-Navnets oprindelige Form; thi som blot Ord i dets Betydning af „Hav og Bølger“, røber han jo tilstrækkelig tydeligt at være paa det rene med det; thi hvem anden en Han — selve den aleutiske Missionær — skulde vel have dannet Aleuternes Udtryk „aliak“ for den bibelske Syndflod, — ogsaa jo en mægtig Bølge! — —

Paafaldende, men dog maaske nok i nogen mindre Grad, bliver tilsidst saa dog ogsaa den udmærkede Professor Ermans Standpunkt i Udredningsspørgsmaalet af „Aleut“ — hans som c. 3/4 Aarhundrede senere end Weniaminow, just som sagt med sjælden Iver og Interesse virkede for den etymologiske Løsning baade af Aleutiske Sted- og Folkenavne, og som desuden under sin Verdens-Rundrejse heller ikke havde været uden personlig Berøring med Aleuterne — hvad der selvfølgelig ogsaa overhovedet har baaret rige Frugter nok; se „Zeitschrift für Ethnologie“ 1871—72—73).

Sagtens var det ogsaa just paa Grund af Professorens egen store „Reise um die Erde“ i Midten af

¹⁾ Ogsaa i Grønland træffer vi endnu den Dag i Dag alle aliūāya — Ingredienserne: et ali — et uāh — og et āhya eller āīya, — ogsaa der som gangbare Udtryk for forskellige Sindsbevægelser.

vort nys endte Aarhundrede, at Navnet Aleut blev et, dengang, blandt Filologer og Etnografer saa omdisputeret Tema, og af Erman selv behandlet med en Dybde og Kærlighed til Emnet, som ialtfald har opflammet mig selv til Begejstring for Spørgsmaalet, samt til overhovedet at søge ham som nærmeste Fortolker af de for „Ikke-Russisk-Kyndige“ saa utilgængelige Weniainowske Kildeskrifter. Kun blev desværre hans sidste Ord i det her gældende Udredningsspørgsmaal — som sagt en Skuffelse, idet han nemlig ender sine Studier over samme med den Udtalelse, at „Aleut“, velbeset, kun maatte blive at anse som et intet-sigende eller betydningsløst Ord. —

Man bør imidlertid her være fuldt forsikret om, at dette forholder sig modsat, og at Aliat, som fra først af jo synes at have været den mest brugte Form —

just er et meget sigende og betydningsfuldt Navneord, — ikke dog dannet af Udraabet „aliyuahia“, men ganske, aabenbart som genne mherværende Linjer fremsat — af selve de aliatske eller aleutske Indfødtes Udtryk aliak for Vandet eller Havets Bølger — det Hav med dets Bølger, hvorhenover disse Udvandrere fra Asien havde gjort Farten til deres nuværende Bosteder, hvilke saa tydeligvis efterhaanden fik taget Navn efter dem som Aleut-Øerne.

„Aleuterne“ er det mest absolute Bølgefolk — Bølgefølket par excellence! De siger sig selv, at være komne til Øerne fra et „Stort Land“ i Vest — hinsides aliat eller „Bølgerne“, hvis Rygge de red og endnu rider i deres vidunderlige lille Enmandsbaad, Kajakken, og til en „alt overstigende Fuldkommenhed“ — siger netop ogsaa selve Professor Erman. —

Mindre Meddelelser.

Paa den 9. internationale Geograf-Kongres i Genf, 26. Juli—7. August d. A., blev det paa Forslag af Det kgl. danske geografiske Selskabs Delegeret, Sekretær O. Olufsen, vedtaget at danne en Verdens-Union af geografiske Selskaber. Sekretærerne ved de geografiske Selskaber i Berlin, Genf, London, Paris, New York, Rom, Madrid, Lisabon, Wien, St. Petersborg og København blev bemyndigede til at sammensætte en Komité til Udarbejdelsen af et Program paa Grundlag af Hr. O. Olufsens Forslag. Antagelig vil Komitéen med det første blive dannet og begynde sin Virksomhed.

Udenlandsk Hædersbevisning. Oberstløjtnant M. I. Sand af Generalstaben er udnævnt til Korresponderende Medlem af „Gesellschaft für Erdkunde“ i Berlin.

Bagdad-Jærnbane. Bygningen af en ny Sektion af denne Jærnbane fra dens nuværende Endepunkt, Bugurlu, lidt Øst for Eregli til Helif i Nord-Mesopotamien, vil nu blive foretaget i Følge Overenskomst imellem den Anatoliske Jærnbane og den tyrkiske Regering. Bugurlu ligger ved den nordvestlige Fod af Tauruskæden, hvis Gennemkrydsning og i Særdeleshed Nedstigningen til Sletterne paa Sydsiden vil volde betydelige tekniske Vanskeligheder. 30 Tunneler vil blive nødvendige paa den nævnte Sektion. Efter at have løbet langs Alexandrette-Bugten vil Linjen gaa over Amanus og ved Tel Habesh Nord for Aleppo sandsynligvis blive sat i Forbindelse med Linjen, der bygges af et fransk Kompagni fra Damaskus til Aleppo. Herfra vil den blive fortsat Øst efter, gaa over Eufrat Syd for Biredjik og naa Helif Syd for Mardin over Harran Syd for Urfa.

Hedshas-Jærnbane. 2. Del af Auler Paschas Beskrivelse af dette Foretagende er udkommet i Petermann's

Mitt. Erghft. 161. Det er illustreret af talrige Fotografier, der giver en god Forestilling om dette mærkelige Land, som Jærnbanen gennemløber. Det er ledsaget af et Kort, der viser Linjen fra Ma'an til El'Ula, den gamle Handelsvej, som i Aarhundreder har gennemkrydset Lilleasien, Arabien og Mesopotamien. Længden af Banen, saa langt som den er fuldført, fra Damaskus til El'Ula, er 980 Km., hvilket rundt er de tre Fjerdedele af hele Linjen fra Damaskus til Medina. Fra Medina til Mekka har to Linjer været i Betragtning, men den, der gaar langs Kysten, er foretrukket. Den ventes at blive fuldført i 1910, og Længden vil blive 450 Km. Auler Pascha anfører, at tidligere Forskeres Undersøgelser godtgør, at den gamle Handelsvej imellem Øst og Vest, omtrent som den nye Bane, bragte Produkter fra Kina, Molukkerne, Ostindien, Guld fra Zambesi, Røgelse fra Syd-Arabien igennem to forskellige Mellemhænder paa Vejen Nord paa. Fra Syd-Arabien til El'Ula igennem Himjariterne eller Sabæerne, og fra El'Hejr over Ma'an til Petra igennem Nabatæerne. Ved det sidstnævnte Sted skiltes Karavanerne; nogle gik Vest paa til Gaza og Alexandria, og nogle Nord paa til Damaskus og videre til Byzans. Denne var Hovedhandelsruten imellem Aar 800 f. Chr. og 109 e. Chr., i hvilket Aar Trajans General Cornelius Palma gjorde en grusom Ende paa Nabatæerne, og Østasiens Handel gik henimod den persiske Havbugt og derfra igennem Palmyra-Ørkenen. Auler Pascha mener, at El'Ula uden Tvivl var Sabæernes nordligste Handelsstation, og El'Hejr Nabatæernes sydligste. Forf. anfører det højest interessante i, at efter et Tidsrum af c. 2000 Aar bliver disse historiske Handelsveje genoptagne; Sabæernes og Nabatæernes ved Hedshas-Banen, og Ruten den persiske Havbugt-Palmyra Ørkenen-Byzans, ved Bagdad-Jærnbanen.

Den sydlige Jærnbane i Tysk Sydvest Afrika naaede sit Endepunkt, Keetmanshoop, i Juni Maaned, og skønt